

## חג השבועות ב

דמים כו' (וכן מובא בש"ס במס' שבת,  
וכ"כ רש"י בפירושו על התורה): אבל  
ר' יוסי ברבי יהודה אומר בו ביום  
נעשו כל המעשים, שבפשוטו, בו ביום  
היינו ביום דמתן תורה.

[ברמב"ן עה"ת פי' דברי ר' יוסי ב"ר  
יהודה, בו ביום נעשו כל המעשים –  
כלומר בו ביום לאחר מתן תורה, היינו  
בשביעי בסיון (וזהו לשיטתו) (וכ"כ בעוד  
מפרשים<sup>1</sup>) שהפרשיות (דיתרו ומשפטים)  
נאמרו על הסדר, והדינים דפ' משפטים  
נאמרו ביום מ"ת אחרי עשה"ד, ובו ביום  
אמרו ישראל, כל אשר דבר ה' נעשה<sup>2</sup>,  
וביום המחרת (בשביעי בסיון) – ויש  
כמ"י (משה) בבקר ויבן מזבח גו' ויזנחו  
גו' ויקח ספר הברית גו' ויאמרו גו'  
נעשה ונשמע ויקח משה את הדם ויזרוק  
על העם גו'"]

אבל במדרש לקח טוב<sup>3</sup> מפורש שה-  
דיעה ד"כל אלו המעשים בו ביום נעשו",  
היינו בבוקר יום מ"ת קודם עשרת הדב-  
רות<sup>4</sup>, וכן היא פשוטו הפירוש של  
דברי ר' יוסי, בו ביום נעשו, שמשמעו

א. אודות כריתת הברית בשעת מ"ת,  
איתא בגמ' שאבותינו, לא נכנסו לברית  
אלא במילה וטבילה והרצאת דם (קרבן)  
. . מילה דכתיב כי מולים היו כל העם  
היוצאים . . הרצאת דמים דכתיב  
וישלח את נערי בני ישראל . . טבילה  
מגלן דכתיב ויקח משה את הדם ויזרק  
על העם ואין הזאה בלא טבילה.

והנה הפסוקים, וישלח את נערי בני  
ישראל . . ויקח משה את הדם גו'  
נאמרו בס"פ משפטים, ופליגי תנאים  
במכילתא בזמנה של פרשה זו: לפי  
הת"ק ה' כ"ז בחמישי בסיון, שאז בנה  
משה מזבח והקריב הקרבנות וזרק ה-

(1) כריתות ט, רע"א (וראה יבמות מו, א"ב).  
רמב"ם הל' איסורי ביאה רפ"ג. רש"י עה"ת  
משפטים כד, ו.

(2) יהושע (ה, ה) – "א"נ מהכא (יחזקאל טז, ו)  
ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיון גו' (כריתות  
שם). וברמב"ם שם, מילה היתה כמצרים שנאמר  
(כא יב, מח) וכל ערל לא יאכל ב' (וראה גם פיה"מ  
שלו בהקדמה לסדר קדשים). וכבר שקוט' במעשה  
רוקח לרמב"ם שם (ועוד) בטעם שלא הביא הרמב"ם  
הכתוב שהובא בש"ס. ואכ"מ.

(3) משפטים כד, ה.

(4) שם, ה. – וכ"ה מסקנת הגמ' יבמות שם  
(ע"ב). וברמב"ם שם, שנאמר (יתרו יט, י). וראה  
רמב"ן שם) וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם,  
כהקט"ד בגמ' שם. וראה בי"ח לטו"ד ר"ס רסח (וב-  
עוד מפרשים), שכונת הגמ' היא רק שאין להוכיח  
מכתוב זה שהכוונה לטבילה (כי דלמא משום נקיות  
היתה). אבל למסקנא שהיתה טבילה (כי אין הזאה  
בלא טבילה) הרי זו כוונת הכתוב, וכבסו, לענין  
הטבילה. וראה לקמן הערה 15.

(5) כ"ה בשמ"ק (בבבא). ובגמ' לפנינו, חצי  
הדם' (כל' הכתוב שם, ו).

(6) יתרו יט, י.

(7) פח, א. וראה גם חגיגה ו, א וברש"י שם ד"ה  
ישנה (ותודה"ר ר"ע – שם ע"ב).

(8) משפטים כד, ד. וראה גם רש"י יתרו יט, א.  
(9) משפטים שם, א. וראה גם פ"י, "זה ינחמנו"  
למכילתא על אתר.

(10) ראב"ע (שם ויתרו כ, כא), רשב"ם,  
אברבנאל ועוד משפטים שם. וראה גם תיב"ע שם.

(11) משפטים שם, ג.  
(12) שם, ד ואילך.

(13) יתרו יט, י. ע"ש באורך. – וראה תר"ש  
משפטים שם במילואים סכ"ז.

(14) כ"ה בלקח טוב שם. וראה מרכבת המשנה  
על המכילתא שם. ואכ"מ.

מרה<sup>20</sup> או באלוש<sup>21</sup>?

[מצינו במפרשי המכילתא<sup>22</sup> שהקשו (על דברי ר' יוסי ב"ר יהודה) איך (בנה מזבח ו) הקריב קרבנות בשבת? ותיצרו דריבר<sup>23</sup> ס"ל דעולות תמיד היו ותמיד דוחה שבת<sup>24</sup>. אבל צ"ע בנוגע (לבנית מזבח<sup>24</sup> ולטבילת (גירות) בני ישראל, ש- אין זה ענין קרבן ציבור].

בפשטות י"ל שר' יוסי ב"ר יהודה (ב- מכילתא) אזיל לשיטת המכילתא (במ"א<sup>25</sup>) שששי בסיון חל בששי בשבת (וכן מפורש בפרקי דר"א<sup>26</sup> שמ"ת ה' ביום ששי בשבת) – ולא כשיטת הש"ס (דלכו"ע בשבת ניתנה תורה). אבל במדרש לקח טוב שם<sup>27</sup> מפורש „שבת קבלו עשרת הדברות . . והשכים משה בבקר ובנה מזבח כו' שלא קיבלו ישראל את התורה אלא ע"י טבילה והזאה . . וכל אלו ה- מעשים בו ביום נעשו", הרי מפורש ש- „כל אלו המעשים" נעשו ביום השבת<sup>27</sup>.

תקוני ביבמות שם, ומסיים שכיב בסמ"ג בשם בה"ג שמותר לכתחילה להטביל גר בשבת. אבל עצ"ע לפי פסק הרמב"ם והשו"ע, כבפנים. (20) שבת פז, ריש ע"ב. ירושלמי ביצה פ"ב ה"א. רש"י בשלח טו, כה. משפטים כד, ג. ואתחנן ה, יב.

(21) ירושלמי ביצה שם. סדר עולם פ"ה. ועוד.  
(22) מרכבת המשנה על מכילתא יתרו שם, י.  
וראה תר"ש שציוין בהערה 13.  
(23) ובתור"ש שם מוסיף שהקרבנות היו בגדר קרבן ציבור (שזמנו קבוע). ע"ש. ולהעיר מלשון הרמב"ם שם ה"ג, וקרבן שנאמר . . ויעלו עולות על ידי כל ישראל הקריבום.

(24) וראה תר"ש שם הטעם שהותר לבנות מזבח בשבת.  
(25) בשלח טז, א. – וראה גם שבת פז, סע"א.  
(26) רפמ"ז. וראה שם פמ"א וברד"ל שם (אות לה).  
(27) ולהעיר ממדרש לקח טוב בפסוק שלאח"ז (יט, יא) שמעתיק ל' המכילתא (שם), זה יום ששי

ביום הידוע (והרי לא נזכר בכל ההמשך דדברי המכילתא שם – היום שלאחרי מ"ת).

ולכאורה דיעה זו, שטבילת בני" (והרצאת דמים) היתה „בו ביום" דמ"ת<sup>28</sup>, דורשת ביאור – כיצד הותרו ישראל לטבול<sup>29</sup> לשם גירות ביום זה, והרי אחז"ל (במס' שבת<sup>30</sup>) של כולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל, והלכה פסוקה ברמב"ם<sup>31</sup> ושו"ע<sup>32</sup> שאין מטבילין גר בשבת<sup>33</sup> (וכבר נצטוו על שבת ב-

15) דכיון שהטבילה היתה „כדי לקבל הזאה" (תודה' דאין הזאה – ביבמות שם), מסתבר שהיתה בסמיכות להזאה [משא"כ לפמ"ש הרמב"ם (כנ"ל הערה 4) שנלמד מוקדשתם גר וכבשו גו', שזה ה' ביום ד' וביום ה' (מכילתא יתרו שם) – לא היתה הטבילה בשבת].  
ובכל אופן, גם את"ל שהטבילה היתה לפני, טרם נכנסו לברית כ, ואתו יום" שאז הייתה „הרצאת דמ" (ובתוס' שם – ע"י „הזאה". ע"ש) ויש בזה משום „תיקוני גברא" (ראה לקמן סעיף ב).  
15) להעיר מח' חת"ס לשבת פז, א (ד"ה ומסוגיא זו).

16) פז, סע"ב. וראה סדר עולם ספ"ה.  
17) ה"ל איסור שם היו (וראה לקמן בפנים ריש ס"ב).  
18) יו"ד סרס"ח ס"ד.

19) כדעת ר' יוסי ביבמות שם (מו, ב).  
בב"ח לטו"ד שם (ד"ה וכל עניניו קרוב לסופו) תמה על הרי"ף רא"ש וטור, שהשמיטו דין איסור טבילת גר בשבת, וכ' שס"ל שאין בזה משום תיקוני גברא כיון ד, נראה כמיקר" (כהא דביצה יח, סע"א לענין טבילה מטומאה. ולא ס"ל כחילוק התוס' ד"ה

\*) לכאורה י"ל שהרמב"ם ס"ל להלכה שה- פרשה דס"פ משפטים, נאמרה לאחר מ"ת (כפשטות הכתובים. וראה אברבנאל שם דכ"ה שיטת חכמי ה- ספרדים), ואז ה' (הרצאת הדם וגמרה הגירות וראה לקמן ס"ה). אבל בפיה"מ (שציון לעיל הערה 2), שלגם הקרבן ה' קודם מ"ת. וראה פ"י ר"א בן הרמב"ם משפטים שם. ואכ"מ.

גזירה דרבנן – הרי אמרו חז"ל<sup>33</sup>, "קיים אברהם אבינו כל התורה כולה. . . אפילו עירובי תבשילין" ("שאינו. . . אלא תקנת סופרים שעתידין לתקן"<sup>34</sup>), ובפרש"י עה"ת<sup>35</sup> שאברהם ה' נזהר גם ב"שובת לשבת" ומזה מובן, שעצם מעשה השבות (גם קודם גזירה זו, קודם מ"ת) יש בו גנאי (סרך איסור?)<sup>35\*</sup>.

וביותר יוקשה לפמ"ש במפרשים<sup>36</sup>, שלפי הדיעה<sup>37</sup> שמילה בשבת אסורה מ"פני המלאכה ד"תקון כלי" (מכה ב"פטיש"<sup>38</sup>), כיון שע"י המילה, נעשה הילד ישראל שלם – גם טבילת גר בשבת אסורה מה"ת, שלפי נמצא, שטבילת בנ"י או לשם גירות<sup>39</sup> ה' בה מלאכה דאורייתא<sup>40</sup>.

ג. ויש לומר בזה, בהקדם מה שיש

ב. והנה לכאורה יש לתרץ, כי האי סור טבילת גר ביום השבת אינו אלא שבות דרבנן – כי שני טעמים נאמרו באיסור טבילת גירות בשבת: א) בגמ'<sup>28</sup> איתא משום ד"תקוני גברא בשבת לא מתקנינן", ב) ברמב"ם<sup>29</sup> כתב ד"הואיל והדבר (טבילת גר) צריך בית דין<sup>30</sup> אין מטבילין אותו בשבת" – ושני הטעמים (תקוני גברא ואיסור לדון בשבת) הם איסורי שבות מדרבנן<sup>31</sup>.

אבל עדיין יש דוחק בדבר, כי לא מסתבר לומר, שכניסת ישראל לברית תהי' ע"י מעשה (הפכ"י)<sup>32</sup> שיש בו סרך איסור, איזה שהוא (אפילו איסור שבות), שהרי זה כמו דבר והיפוכו.

[ואע"פ שהמדובר באיסור שאינו אלא

שבו ניתנה התורה (ומסיף) ביום השבת, ומשמע קצת שמפרש כן במכילתא שם.

(28) יבמות מו, ב. וראה תודיה תקוני שם (וראה הערה 19).

(29) הל' איסור' שם ה"ו. וכ"ה בשו"ע יו"ד שם ס"ד [אלא שבט"ז שם (סקי"א) מפרש שאין כוונת הרמב"ם לטעם שני, אלא לכאור' למה לא אמרינן ד"נראה כמיקר", ע"ד דברי התוס' שבהערה ה' תודיה].

(30) יבמות שם בסוף העמוד.

וה שייך גם קודם מ"ת – ראה משנה ר"ה (כה, א) ו"ב"ד שעמד מימות משה. . . שנאמר (משפטים שם (כד, ט) – בהמשך לזריקת הדם על העם) ויעל משה ואהרן נגד ואביהוא ושבעים מזקני ישראל".

(31) ראה ריטב"א יבמות שם (וכן מובן מתוד"ה תקוני שם) – לענין "תקוני גברא". וראה משנה ביצה (לו, ב) האיסור לדון בשבת. וראה גם ב"ח (שצ"יין בהערה 19) בענינו.

(32) ובפרט שזוהי גירות דכל עם ישראל, ומגירות זו למדין לגירות דכל הדורות (ראה הציונים בהערה 1). ולהעיר מסברת המפרשים גליוני הש"ס (להרי ענגל) לשבת כא, ב. ועוד, ש"חינוך" צ"ל בטורה גמורה לא בדחיית טומאה כו' (ומביא שם כמה דוגמאות לזה).

(33) יומא כח, ב (משנה סוף קידושין).

(34) רש"י יומא שם.

(35) תולדות כ, ה.

(35\*) להעיר מחי' חת"ס שם, דלדעת הסמ"ג דמרע"ה גור על הזאה בשבת, גם הא דאין מטבילין גר בשבת הוא בכלל זה. ע"ש.

(36) כתנות פסים על נמוקי יבמות שם.

(37) תרומת הדשן (שו"ת סי' רסה) בדעת רש"י (שבת קו, א ד"ה מה לי). ע"ש. והוא דלא כמסקנת המנ"ח במוסך השבת אות כו.

(38) ראה מנ"ח שם.

(39) משא"כ בטבילה מטומאה. ולהעיר מתר"י יבמות שם (בסוף הע') דהכא הוי "תיקון גדול. . . שבא על ידי כן לתורת יהדות". ועדיין הוא בריטב"א שם.

(40) ואולי י"ל שבמרה לא נאמרו כל איסורי שבת (ראה שבת שם, שלחד ידיעה אתחומין לא איפקוד במרה), ועדיין לא נצטוו על מלאכת תיקון כלי.

[ועפ"ז יש ליישב בפשיטות גם קושיית המפרשים הנ"ל איך בנה מונח והקריב קרבנות בשבת דמ"ת – דיש לומר, שעדיין לא נצטוו על מלאכת הכנין ואיסור שחיטה כו'].

אם לא הקדים קבלת עול תורה ומצוות, אין כאן מעשה גירות.

ועפ"ז יש לומר, שחלוקה הגירות דבני ישראל בעת מ"ת מגירות שלאחרי מ"ת: לאחר מ"ת, שג' הדברים באים לאחר קבלת מצוות, הרי הם מכניסים אותו בפועל לברית ועושים אותו גר; משא"כ בגירות בניי במתן תורה, שקודם מ"ת (אמירת עשה"ד) עדיין לא היתה אצלם קבלת מצוות [נדאף שאמרו "כל אשר דבר ה' נעשה" . נעשה ונשמע"], אין אמירה זו נחשבת כמעשה קבלת מצוות לענין המצוות שלאחרי מ"ת, כד- לקמן סעיף ד'] - הרי ע"י טבילתם ו- הרצאת הדמים עדיין לא נכנסו לברית בפועל, ולא נגמרה גירותם עד אמירת עשה"ד, שאז היתה קבלת מצוות שלהם (כדלקמן ס"ה).

[ומה שאמרו חז"ל שאבותינו "לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והר- צאת דם", אין הכוונה בזה, שתיכף ל- אחרי עשיית ג' דברים הללו נכנסו לברית, אלא שבשביל כניסתם לברית היו צריכים לג' דברים אלה (ובלעדם לא היתה קבלת מצוות שלהם מועלת להכנס לברית), ולכן למדין מזה לדורות ש"לא יכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים"; אבל הגירות אז וכניסה לברית בפועל נעשתה בעת מ"ת גופא].

וזהו גם הטעם שלא הי' אז איסור לטבול ביום השבת לשם גירות - דרך בגירות שלאחרי מ"ת, כשהטבילה גומרת

לדייק במאמר חז"ל שהכניסה לברית היא, במילה וטבילה והרצאת דם, שלכ- אורה אמאי לא מנו גם קבלת מצוות, שהיא ענין עיקרי בגירות, ואדרבה, זהו עיקר הגירות, כמו שנפסק להלכה ב- שו"ע<sup>41</sup> שאם לא היתה קבלת מצוות בפני שלשה (וביום) מעכבת (משא"כ הטבילה, שלכמה דיעות<sup>42</sup> אינה מעכבת אם לא היתה בפני ג').

אך הביאור בזה - פשוט: קבלת מצוות אינה (רק) א' מהדברים המכניסים את האדם לברית, אלא היא חלק (מ)הברית עצמה, וכדיק לשון הרמב"ם<sup>43</sup> "בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית" . . . וכן לדורות כשרצה הגוי להכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה צריך מילה וטבילה ו- הרצאת קרבן". הרי, שהענין ד"יקבל עליו עול תורה" הוא חלק מהרצון "להכנס לברית".

ומזה מובן בפשטות למה לא נמנית קבלת מצוות בין תנאי הגירות, כי כש- אין קבלת מצוות, אין זה חסרון בתנאי הגירות, אלא אין כאן גירות<sup>44</sup>, ורק לאחר שרוצה "להכנס ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה" יש חלות הגירות במילה וטבילה<sup>45</sup>, משא"כ

(41) טושו"ע יו"ד שם ס"ג. וראה ט"ז שם (סק"ט) "שהו גוף הדבר". וראה לקמן בפנים.

(42) ראה ב' הדעות בטושו"ע שם.

(43) הל' איסורי רפי"ג ושם הי"ד.

(44) וראה שו"ת חמדת שלמה חו"ד סכ"ט אות כא ואילך (צוין בפתחי תשובה ביו"ד שם סק"ט), דרך הודעת (שכר) המצות ועונשו אינה מעכבת בדיעבד (ראה רמב"ם שם הי"ז. שו"ע שם ס"ב. ועוד) אבל קבלת מצות מעכבת. ע"ש באורך.

[וכבר האריכו בגדר גר קטן משטבילין אותו על דעת ב"ד (כתובות י"א, א. וראה ריטב"א ושיטה ישנה בשטמ"ק שם). ואכ"מ].

(45) ראה נ"כ הטושו"ע יו"ד שם (בדין אם

טבילה בלילה פסולה בדיעבד) - דקבלת מצות נחשבת התחלת דין (כי זהו "גוף הדבר" - ט"ז שם), וטבילה - גמר דין.

(46) יתרו יט, ח. משפטים כד, ג. שם, ז.

(47) ל' הגמ' כריתות שם.

הגבלה, ז' מצות שנצטוו בני נח, ומצות שניתנו במרה (שבת כבוד אב ואם פרה אדומה ודיני<sup>52</sup>), ועד<sup>53</sup> בפסוק<sup>54</sup>, ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, פרש"י ש"ספר הברית" היינו "מבראשית ועד מתן תורה ומצות שנצטוו במרה".

והנה קבלת ז' מצוות בני נח בודאי אינה בגדר קבלת מצות דישוראל (תרי"ג מצוות), ואפילו קבלת מצוות שנצטוו במרה צ"ע אם ד' להחשב קבלת מצוות. כי אע"פ שאין צריכים להודיע לגר כל תרי"ג מצוות (ודי להודיעו, עיקרי<sup>55</sup> הדת שהוא ייחוד השם ואיסור עבודה זרה . . . מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות) – הרי חייב לקבל עליו כל מצוות התורה; דאם קיבל עליו כל התורה כולה חוץ מדבר א' אינו גר<sup>56</sup> – וא"כ גם במרה בקבלת מצות שנצטוו במרה אין כאן קבלת כל התורה. ועצ"ע.

ונראה לומר, שגם לפי פשוטות סוגיית הגמ'<sup>56</sup> שאמירת נעשה ונשמע היתה קב"ל כל התורה כולה (שקבלו אותה קודם ששמעו אותה, הקדמת נעשה לנשמע) – א"א להחשיב אמירה זו שקודם מ"ת גדר של קבלת מצוות (הנצרך לגירות).

ובהקדם הטעם לסדר קבלת גירות לדורות, שצריכים להודיע אותו, "מקצת

הגירות ועל ידה נכנסים בפועל לברית, נאסרה משום, "תקוני גברא"<sup>57</sup>; משא"כ בטבילת ישראל קודם מ"ת, שלא נגמרה הגירות על ידה, אין לאסור טבילה זו בשבת משום, "תקוני גברא".

וגם טעם הרמב"ם (הנ"ל ס"ב) – שאין מטבילין גר בשבת כי "הדבר צריך ב"ד" – אינו שייך בגירות בני" בעת מ"ת. כי רק בגירות שלאחרי מ"ת, כשהמילה וטבילה כו' באות לאחר קבלת מצוות והן פועלות הגירות וגומרות אותה, ה"ה בגדר, "משפט" שצריך ב"ד; משא"כ ב"גירות בני" במ"ת, כיון שע"י הטבילה (והרצאת דמים) עדיין לא היתה חלות הגירות, אין הטבילה (והרצאת דמים) בגדר, "משפט" שצריך ב"ד".

#### ד. הסברת הענין:

בפירוש הכתוב<sup>58</sup>, "ויספר (משה) לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה", כתב רש"י (ע"פ המכילתא<sup>59</sup>) דקאי על מצות פרישה ו-

(48) ויש להוסיף, שגם להדיעות שאין הסדר (דמילה לפני טבילה) מעכב – מ"מ מובן, שגם הטבילה שלפני המילה (שאו אינה גומרת הגירות) אסורה בשבת, כיון שבתחילה צ"ל הטבילה אחרי המילה [והרצאת דמים בכלל אינה מעכבת עצם הגירות, כ"א רק לענין אכילת קדשים – ראה בארוכה לק"ש חכ"ו ע' 160 ואילך. ור"נ].

(49) כמובן מהנסמן לעיל הערה 45, שקבלת מצות נחשבת, "התחלת דין" (וגוף הדבר) וטבילה נגמר דין – משא"כ במ"ת שלא היתה הטבילה בגדר התחלת דין (כיון שעדיין חסר קבלת מצות שהיא, גוף הדבר), וכ"ש שאינו גמר דין. – וראה קרן אורה ליבמות שם.

(50) משפטים שם, ג.

(51) יתרו יט, י (בפירוש, "ספר הברית" – משפטים שם, ז. וראה רש"י שם (ושם, ד)). – אלא שרש"י ב"פ משפטים צירף ב' דיעות שבמכילתא שם. ונת' בארוכה בלק"ש חכ"א ע' 138 ואילך.

(52) רש"י שם. וראה רש"י בשלח טו, כה. וכבר האריכו במפרשי רש"י. ואכ"מ.

(53) שם, ז. וראה בארוכה לק"ש שם.

(54) ל' הרמב"ם הל' איסורי פי"ד ה"ב. שר"ע יי"ד שם ס"ב (ובסור שם השמיט התחלת הלשון, עיקרי הדת שהוא ייחוד השם ואיסור ע"י).

(55) בכורות ל, ב. רמב"ם שם ה"ח.

(56) שבת פח, א.

ולהעיר, שגם לפרש"י עה"ת, אמירת ישראל (יתרו יט, ח), כל אשר דבר ה' נעשה, היתה ב' פשוטות קבלה על "שמירת התורה" (רש"י שם, ה).

ציוויי הקב"ה לנביאים, מ"מ, אינו דומה כלל לציוויי הקב"ה בסיני<sup>54</sup>.

לכן, כל ענין של קבלת מצוות קודם שמיצת עשה"ד מפי הגבורה, אין להחשיבו כ"קבלת מצוות" שלאחרי מ"ת, ד-קודם שהי' התוקף דתומצ"צ שלאחרי מ"ת (שהם "מפי הגבורה") בעולם, לא שייך שתהי' ע"ז קבלה (אמיתית), דהוי דבר שלא בא לעולם (ואין להם מושג בסוג ציוויים כאלה)<sup>55</sup>.

[ואע"פ שהודעת (שכר) המצות ועונשן אינה מעכבת<sup>56</sup> – יש לחלק בין ההודעה לאחרי שכבר ניתנה תורה ומצוות ל-ישראל ושייך שידע אותם, אלא שב"ד לא הודיעו שכר מצות ועונשן לגר זה הבא להתגייר (ובפרט שבזה י"ל שכיון שבא להתגייר, סמכינן שחקר ודרש ו-יודע מעצמו טיבן של המצוות שיתחייב בהן כשיתגייר): אבל קודם שניתנה תורה, כשעדיין אין מציאות של תומצ"צ (בתוקף שלאחרי מ"ת) בעולם, הרי לא שייך על זה גדר של "קבלה", כיון שהוא דבר שלא בא לעולם, כנ"ל].

ועפ"י יתוסף ביאור בשיטת המפרשים (הנ"ל ס"א), שכל פרשה זו (דס"פ משפטים) לאחרי מ"ת נאמרה – שלכאורה, זמן המתאים לקבלת מצות הוא קודם נתינת התורה (שכאשר יסכימו לקבל עליהם עול מצוות תינתן להם התורה)?

וע"פ הנ"ל מובן, שאדרבה, היא ה-נתנת: כיון שתוכן הפרשה הוא כריתת ברית על קיום התומצ"צ, ס"ל שענין זה אפשרי רק אחרי מ"ת ושמיצת עשה"ד מפי הגבורה, משא"כ לפני כן לא יתכן ברית על תומצ"צ, שהן בגדר דבר שלא בא לעולם (כיון שכל מה שידעו ונצטוו

מצות חמורות . . ומודיעין אותו עונשן של מצות<sup>57</sup>, שהצורך בהודעה זו הוא בפשטות, (גם) לפי שאם לא נודיע אותו מקצת החמורות, וכן עונשן של מצות, חסר בקבלת מצות שלישי<sup>58</sup> (שיתכן שכ-שיודע ע"ד המצוות החמורות או עונשן יתחרט כו')<sup>59</sup>.

ועד"ז י"ל בעניננו, דכל זמן שלא ניתנה תורה בסיני מפי הגבורה, א"א להיות קבלה על מצוות שלאחרי מ"ת.

דכיון שהמצוות שלפנ"ז אינם בגדר של המצוות שלאחרי מ"ת, וכמובן, שאינה דומה כלל חומרת המצוות שקיימו האבות מעצמם, לחומרת המצוות לאחרי שנצטוו עליהם, ועד"ז אינו דומה כלל חומר הציוויים שנצטוו ישראל ע"י משה לפני מ"ת, לחומר הציוויים לאחרי מ"ת, שאז שמעו את עשה"ד מפי הגבורה<sup>60</sup>,

[כדברי הרמב"ם<sup>61</sup>, "שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו ע"ה . . מסיני" – ולא מפני, שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו", דאף שגם אלה היו

57) יבמות מז, א. רמב"ם, טושר"ע שבהערה 54.

57\*) ראה רש"י יבמות שם ע"ב (ד"ה ומודיעין)

– אלא דשם קאי בהודעה בשעת טבילה.

57\*\*) ראה ב"י י"ד שם (ד"ה כשבא) בשם ה'

סמ"ג ובש"ך שם סק"ג. ובגמ' שם, דאי פריש כו". ואכ"מ.

58) ואף שהודיע להם, "עונשין" (שבת פז, סע"א

(פרש"י יתרו יט, ג). וראה חזקוני מהרש"א שם,

שזהו לפי שצריכים להודיע לגר עונשן של מצות) –

אינו דומה לרגש חומרת המצות לאחרי ששמעו

עשה"ד מפי הגבורה. ולהעיר מסה"מ תשי" (ע' 242),

דאע"פ שמשו רבינו ידע ושיער ה"חידה" שתהי'

במ"ת, מ"מ, לא הי' בערך כלל להחרדה כפי

שהיתה בפועל.

59) פיהמ"ש חולין ספ"ז. וראה לקו"ש ח"ח ע'

49 והערה 6 שם. ועוד.

ו. ויש להוסיף מקור לענין האמור (שהגירות דמ"ת נפעלה רק בעת עשה"ד) בדברי המדרש<sup>67</sup>, ד"כשברא הקב"ה את העולם גזר ואמר<sup>68</sup> השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, כשביקש ליתן את התורה בטל את הגזירה הראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים ואני המתחיל שנאמר<sup>69</sup> וירד ה' על הר סיני<sup>70</sup>.

מדברי המדרש מובן, שאע"פ שמצינו התגלות ה' לצדיקים ולנביאים לפני מ"ת, מ"מ, כיון שה' לפני בטול, גזירה ה' ראשונה<sup>71</sup>, ה"ז נחשב שעדיין ה"עליונים" (השכינה) לא ירדו למטה. וכמבואר ב' כמה מקומות, שקודם מ"ת לא היתה שלי-מות בהתגלותו של הקב"ה, ורק בעת מ"ת היתה ההתגלות של "אנכי ה' אלקיך", ולכן רק אז בטלה הגזירה דעליונים לא ירדו לתחתונים.

ומזה מובן גם בנוגע למשה רבינו עצמו, דאף שהקב"ה נתגלה אליו בסנה ועוד, מ"מ, אין זה כלל באותו הגדר של "התגלות ה'" כפי שהיתה בעת ירידת ה' על הר סיני ואמירת עשרת הדברות.

ובזה יש לבאר מה שמ"ת נחשב כ' גירות של עם ישראל, שענין הגירות הוא שהגר נעשה מציאות חדשה, כ' קטן שנולד דמי<sup>72</sup>, ולכאורה הרי כבר ב' יציאת מצרים נאמר<sup>73</sup> "לקחת לו גוי מקרב גויי<sup>74</sup>, וביותר יקשה לפי הראשו-

לפני מ"ת, אינו כלל באותו הגדר של המצוות שלאחרי מ"ת).

ה. ולכן מסתבר לומר, שעיקר ענין קבלת מצוות (שעל ידה נכנסו ישראל לברית) ה' בעת שמיעת עשה"ד, שאז הודיע הקב"ה ייחוד השם ואיסור ע"ז — אנכי ולא יהי' לך [עם עונשם — "אל קנא גו"<sup>75</sup>] ואיסור שבת ועוד מהחמורות (שהם בעונש מיתה) וגם מהקלות.

ועפ"י מתורצת בפשיטות קושיית התוס'<sup>76</sup> במחז"ל<sup>77</sup> ש"כפה עליהם את ההר כגייגית" (ולכן "מכאן מודעה רבה לאורייתא"<sup>78</sup>, שיש לישראל תשובה ע"ז שלא קיימו התורה, "שקבלוה באונס"<sup>79</sup>, והרי "כבר הקדימו נעשה לנשמע"<sup>80</sup> — וע"פ הנ"ל י"ל, שאמירת נעשה ונשמע אין בזה תורת "קבלת מצוות", וקבלת ה' מצוות דישראל היתה בשעת עשה"ד, ואז ה' זה באופן ד' כפה עליהם הר כגייגית.

וזהו גם הביאור בשיטת ריב"ר הנ"ל, שטבילתם לשם גירות היתה ביום השבת — כי מעשה טבילה זו של בני לא היתה בו חלות כניסה לברית, כיון שעדיין לא היתה קבלת מצוות, והכניסה לברית בפועל וחלות הגירות נפעלה אח"כ ע"י מעשה הקב"ה<sup>81</sup> (באמירת עשה"ד כנ"ל) שאז היתה קבלת תומ"צ ע"י ישראל.

(61) יתרו כ, ה.

(62) שבת פת, א ד"ה כפה.

(63) שבת שם.

(64) רש"י שם.

(65) כשיטת הש"ס (שבת שם) שאמירת נעשה ונשמע (שבס"פ משפטים) היתה ביום חמישי בחודש (כבנין המזבח כ"ג) להדיעות שהובאו לעיל ס"א.

(66) ומובן שאין מקום להקשות למה נתן הקב"ה את התורה ביום השבת (באופן שגמר גירותם של ישראל ה' בשבת). ועיין תר"א ויקהל (פז, ג ואילך), השייכות דשבת ותורה. המשך תרס"ז ע' רלט. ועוד.

(67) תנחומא וארא טו. שמר"ר פ"ב, ג.

(68) תהלים קטו, טז.

(69) יתרו יט, כ.

(70) יבמות כב, א. ושא"נ. — וראה בס' שנסמנו

בלק"ש חכ"א ע' 63 הערה 16.

(71) ואתחנן ד, לד.

(72) אלא שיל שביצ"מ היתה התחלת הגירות,

שהרי "מילה היתה במצרים" (ל' הרמב"ם הל'

וזהו גם ההבדל בין המצוות שלפני  
מִתְּ לַתּוֹמָצַ שְׁנִיתָנוּ לָנוּ בְּסִינִי, כִּי הִתְגַּ-  
לוּת זֹאת שֶׁל הַקֶּבֶדָה „גִּיתָנָה” בַּתּוֹרָה וְ-  
מִצְוֹת<sup>75</sup>, בְּאֹפֶן כֹּזֶה, שֶׁעִי שְׂאִישׁ יִשְׂרָאֵל  
לּוֹמֵד תּוֹרָה וּמִקֵּיִם מִצְוֹת, מִתְקַשֵּׁר וְ-  
מִתְחַבֵּר עִם עֲצֻמּוֹת הַקֶּבֶדָה, וּבִלְשׁוֹן חֲזָ"ל,  
שֶׁעִי תּוֹרָה „אוֹתִי אַתֶּם לּוֹקְחִים”<sup>76</sup>.

(משיחות יום ב' דחג השבועות)

(וש"פ נשא תשל"ט)

נִים<sup>77</sup> שֶׁסִּ"ל שֶׁהָאֲבוֹת כָּבֵר יֵצְאוּ מִגְדֵּר  
בֵּן וְהִי' לָהֶם דִּין יִשְׂרָאֵל, וְאֵין לּוֹמֵר שֶׁ-  
בְּמִ"ת הִיָּתָה הַגִּירוֹת שֶׁל עִם יִשְׂרָאֵל<sup>78</sup>.

וְעִיפִי הַנִּ"ל מְבֹאֵר, דָּאֵעִיפִי שֶׁכָּבֵר הִי  
קְשׁוּרִים לָהֶ' לִפְנֵי מִ"ת, הָרִי אֹפֶן  
הַהִתְגַּלּוּת דֶּה־קֶבֶדָה לְכָל יִשְׂרָאֵל בַּעַת מִ"ת  
פְּעִלָה בָּהֶם הַתְּחַדְּשׁוֹת גְּמוּרָה, עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ  
כַּמְצִיאוֹת חֲדָשָׁה מִמֶּשׁ, כִּקְטָן שְׁנוֹלֵד דְּמִי.

אִיסוּרֵי רִפְיָא<sup>79</sup>. וְרָאָה תוֹרִי יְבֻמוֹת מו, ב ד"ה וְרָבִי  
יְהוֹשֻעַ.

(73) רָאָה בְּאֵרוּכָה פֶּרֶשֶׁת דְּרָכִים דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים  
דְּרוּשׁ א'. בֵּית הָאוֹצֵר (לִהְרִי עֲנַגְל) כָּלֵל א. וְשִׁנְיָ.

(74) וּבְבֵית הָאוֹצֵר שֶׁם (סוֹף אוֹת ח), דְּמַהֲךְ  
מִיִּמְרָא דְּכִרְיָתוֹת (שְׁאֲבוּתֵינוּ נִכְנָסוּ לְבִרְיָת בְּמִילָה  
טְבִילָה כו') מוֹכַח בְּפִשְׁטוּת שֶׁמְקוּדֵם לָכֵן (מִ"ת) הִי  
לָהֶם דִּין בֵּן. וְלִהְיוֹר מֵאוֹהֵי"ת מִשְׁפָּטִים (כֶּרֶךְ ח) ע'  
גִּימָב.

(75) רָאָה תְּנִיָּא פִּמְ"ו „וְהִיזְ כִּאִילוּ נָתַן לָנוּ אֵת  
עֲצָמוֹ כְּבִיכּוֹל". וְרָאָה אוֹהֵי"ת שֶׁם ע' גִּמְד. וּבְכִ"מ.

(76) תְּנַחֲמוּמָא אִמּוֹר יו. וִיקִיר פִּ"ל, יג. וְרָאָה  
שְׁמִיר פִּל"ג, א. שֶׁם, ו. תְּנַחֲמוּמָא תְּרוּמָה ג.

## חג השבועות :

תורה<sup>10</sup> ותרגומה [וע"ד מה שלמדין בבבלי<sup>11</sup> שלימוד התורה צ"ל באימה – „מה להלן באימה (דכתיבי<sup>12</sup> וירא העם ויגעו וגו' רש"י) וביראה וברתת<sup>13</sup> ובזיע אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע"ל] ודין זה אכן הובא ברמב"ם לעיל (בהל' תפלה<sup>14</sup>) „ראין התורגמן נשען לא לעמוד ולא לקורה אלא עומד באימה וביראה". משא"כ ברמב"ם כאן איירי בהחיוב של כובד ראש ואימה ופחד לא (רק) בזמן שקורא או לומד מתוך ספר התורה אלא לגבי „כל מי שיושב לפני ספר תורה" היינו שגם הישיבה לפני ס"ת צ"ל בכובד ראש וכו', ולכן לא כתב „כשם שניתנה כו' כך צריכים לישב באימה כו'", אלא הביא טעם אחר.

אבל עדיין אין הענין מיושב:

תוכן פרק זה ברמב"ם הוא בדיני כבוד ס"ת, והזהירות היתירה שלא לנהוג

א. ברמב"ם סוף הלכות ספר תורה<sup>15</sup>: כלי מי שיושב לפני ספר תורה יושב ככובד ראש באימה ופחד<sup>16</sup> שהוא העד הנאמן לכל<sup>17</sup> באי עולם שנאמר והי' שם כך לעד, ויכבדהו כו".

תוכן הדין ד„אימה ופחד" לפני ספר תורה מצינו בירושלמי<sup>18</sup> – שאמר ר"ש בר"י (כשראה אחד עומד ומתרגם התורה והי' סומך עצמו על העמוד) „כשם שניתנה באימה וביראה<sup>19</sup> כך אנו צריכין לנהוג בה באימה וביראה".

אבל הרמב"ם לא כתב טעם זה „כשם שניתנה כו'", ובפשוטו י"ל – כי דין זה ברמב"ם אינו הדין שבירושלמי:

מ"ש בירושלמי „צריכין לנהוג בה באימה וביראה" קאי בשעת קריאת ה-

(1) פ"י ה"א.

(2) בטור ושו"ע יו"ד ר"ס רפב נעתק לשון

הרמב"ם שנינויים קלים, כדלקמן בהערות.

(3) בטור שם ישחה לפניו.

(4) בטור „ובאימה (ועד"ז הוא בכת"י התימנים דהרמב"ם – ראה רמב"ם הוצאת קאפח כאן) (ומוסף –) וביראה ובפחד". בשו"ע „וביראה ובפחד" וליתא „באימה". וכפנים איתא גם בקריית ספר להמב"ט סוף הל' ס"ת. וראה בהנסמן בהערה 13.

(5) בטור ושו"ע: על כל. וכ"ה בכת"י הרמב"ם הג"ל.

(6) וילך לא, כו.

(7) ראה לקמן סוס"ג ובהנסמן שם.

(8) מגילה רפ"ד (הובא בכמה ראשונים בשינוי לשון).

(9) ברי"ף מגילה פ' הקורא עומד (פ"ד), וברא"ש שם (רפ"ג) ליתא תיבת „וביראה". ועד"ז הוא בהגה"מ להל' תפלה פ"ב הי"א אות ט. ובעוד ראשונים.

(10) ועד"ז במס' סופרים פ"ג ה"ב (ראה מגדל עוז כאן) שנוסף לזה שהמדובר שם בעיקר הוא בשלילת הבזיון, הרי הדין הוא כשקורא בו, כלשון המ"ס „(אלא) אחוז בידי באימה וקורא בו". ועד"ז מה שציין בבאור הגי"א בשו"ע יו"ד שם סק"ז על דין הג"ל (ברמב"ם ובשו"ע) „כמ"ש בפ"ב דשבת (ל), (ב) לענין רבו" – הרי שם לא מדובר ע"ד הישיבה לפני רבו, אלא כשלומד מפי רבו, כמפורש בהמשך הגמ' שם.

(11) ברכות כב, א. ושי"נ.

(12) יתרו כ, טו.

(13) ראה ע"ד ב' לשונות אלו אם כולם בואיו או „ביראה" ו„ברתת" בלא וא"ו ושינוי הגירסאות בזה – לקריש חכ"ה ע' 71. ושי"נ.

(14) פ"ב הי"א. וראה כס"מ שם: ירושלמי (הג"ל) .. וכתבו ההגהות כו' דכ"ש שהקורא אטור לישען בשעת קריאת התורה.